

ПРИЗРАКЪТ НА ЧЕСТНОСТТА

Ако силата на една власт се определя от беззаконията, които може безнаказано да извърши, то комунистическата власт е силна власт. Самата склонност към беззакония произхожда от насилствения начин, по който комунизмът завзема управлението. Повече или по-малко устроената държава се обявява, и то основателно! - за потисник на трудещите се, нейната система бива разрушена и в създадената законодателна празнина се развихря червеният терор, който преди, или най-често след деянията си се самооневинява чрез така наречените *укази* . За кратко време се появяват многобройни дейци, които подобно на Атила, се мислят за Бич Божий, тъй като не се препятстват от ограничения в поведението си, следвайки нищо не означаващото безсмислие, наречено "революционна законност". При подобни условия крехките цветове на човешкото благородство, каквито са почитеността и милосърдието, обикновено загиват най-рано. Всъщност те изначално са твърде редки обитатели в градината на политиката. Завоевателният уклон, който характеризира средния човеко-политик през последните десет хиляди години, доближава представите му за честност най-вече до хотентотската притча, според която почитено е ти да откраднеш кравата на съседа, а непочтено е, той да открадне твоята. Струва ни се, че съдържанието на това определение отива по-далеч от смешката. То спира нашето внимание върху възникването на честността, като *семейно понятие*. В своя първичен вид честността, това е отношението на майката към своето бебе. Този естествен нагон по-сетне прераства в

обществена сила, макар и в закрънял вид. Съществуването му в съвременното общество, основано на състезаването, е трудно обяснимо чрез белезите за полезност. Може би точно това дава повод на Имануел Кант да го причисли към категоричния императив, удивляващ така много и него самия. *Защото честността е безполезна. Тя е цел, а не средство за постигане на цели* . Твърде разочаровани остават онези, които на 60-70 годишна възраст възкликват:

"Толкова дълго се *старахме* да бъдем честни, а не получаваме *никаква награда* за това!"

За появата на политическото безчестие като обществена дейност според нас съществуват две главни причини, и двете пряко свързани със самата същност на политиката. Едната се отнася до обстоятелството, че политическата дейност е винаги отношение към общност, която също проявява такава дейност. Играта следователно е двойна и точно тук е най-голямата разлика в сравнение с природоизпитателната работа, тъй като природата не познава двойствеността, Законът на Нютон за Всеобщото привличане е един и същ навсякъде и винаги. Почтеността на едната страна не води безсъмнено към почтеност и от другата страна - нужни са осигуровки и проверки, а *принудителната почтеност не е почтеност въобще*. Другата причина се крие в безспорния факт, че политиката е дейност, отнасяща се до голям брой хора; политика между двама души, например в брака, е само остроумна подигравка. При такива условия има опасност честността да изгуби естествените си граници, свързани с общуване между определени човешки същества, които се гледат в очите и живеят на едно място. Не, при политиката тези личностни отношения се *предоверяват* на други, често напълно непознати хора,

които първо говорят от името на Иван, Стоян, Петър, Добри, а по-нататък вече и от името на града, областта, целокупния народ. Все повече личността на избирателя се губи в представите на избраника и се заменя с неговата собствена личност. Обобщаването на чуждите тежнениа е явление на неминуемо стесняване, особено при събития, свързани с участието на много хора. Това доближава политическото представителство до представителството при съдебната защита, но в политическото представителство пренебрегването на личната връзка е много по-силно. Тази същностна черта се развива постепенно, и затова незабелязано, от дълбоката древност, когато обществото се състои от лично познати един на друг членове. Най-добър пример представлява примерът с гръцката Агора, който е ясно описан и добре проучен. Той заляга и в представата на Френсиз Бейкън (граф Веруламски) и неговите *idola tibi* и *idoli fori* ("идоли на племето" и "идоли на площада"), които са мощни производители на предразсъдъци. Последните се умножават при преминаване от десетици към стотици, хиляди и милиони хора. Отговорността, която тук е пряко свързана с честността, се превръща от нещо лично и определено в обобщение, опитващо се да се осмисли вече не с нравствени, а с постановителни средства. Смешният довод, че политикът се грижи за служебните дела, както за своята лична изгода и изгодата на своето семейство, се спазва само от царете-самодържци, които са и "бащи" на народите си. Така се избягва привидното безсмислие, но не и действителното. В отношението на политиците към честността се намесват особеностите на техните служебни задължения. Дотогава, докогато войната е придатък към политиката ("войната е продължение на политиката с други средства" - Клаузевиц) се предполага, че човек може да изпадне

в положение, при което той не може да бъде честен едновременно към двете страни; да бъде почтен според мерките на противника, би означавало своите до го обяват за предател и затова е естествено той да предпочете "обратната" почтеност, т.е. онази спрямо поддръжниците си. Една от минаващите за най-демократични държави, САЩ, има дори неоповестен ценоразпис за политическите изборни длъжности: конгресмен - \$3-4 милиона, сенатор 7-8 милиона и то само в рамките на предизборната борба, при това честна. Какво обаче означава честна политическа борба? Тук на помощ идват писаните и неписани правила, които се съблюдават, но действителността все повече превръща политическата честност в спорно понятие, дори в разкош, който е достъпен само при рядко стечение на обстоятелствата. Възникват "разновидности" на честността чрез въвеждане на допълнителни определения: *относителна* честност, *професионална* честност, *разумна* честност(?!!), честност *при преговорите* и пр. Тези *честности* не са широко разпространени явление, щом за всяка от тях се помнят примери от преди хиляди години. Почти баснословните им прояви са като че ли по-многобройни в рицарските времена, но в "Един янки при двора на крал Артур" Марк Твен ги подлага на твърде обосновано съмнение. При това и самото съдържание на честта и честността, кога по-бавно, кога по-бързо, също се мени. Прочутият израз "Годпода англичани, стреляйте първи!" се приема от едни за благородство, от други - за глупост, но малцина го приемат за честност, смята се, че дуелите са свързани с честта само когато са между двама души. В естествени условия честността се нуждае от качествен контрол, който при отделните личности може да се осъществява от съвестта, а при множествата тази длъжност се поема от

общественото мнение, един заместител, който е предназначен да запълни *липсата на обща съвест*. Общественото мнение е сложна нагласа, която няма количествени, а само качествени показатели, за съжаление даже и в политиката не може да се поставя въпросът "Колко е общественото мнение?", а само "Какво е?" Оказва се, че именно тази безразмерна и трудно определяема безтегловност, като общественото мнение, има важно значение за демокрацията. Подобно на хляба, при него по-осезаемо е отсъствието отколкото присъствието. То е най-важният показател и за държавните болести - започнат ли да се появяват изявления: "Ние, като партия и като народ ...", знаем какво следва.

При диктатурата политиките заробват най-напред общественото мнение . При демокрациите общественото мнение притежава относителна независимост. То не премахва непочтеността, но внушава общополезен страх от безобразията, което иначе политиките с удоволствие биха извършили. Една състезателка за вицепрезидентския пост при поредната изборна кампания в САЩ се сблъсква с общественото мнение във връзка с укрити данъци от съпруга ѝ, поради което е принудена сама да се оттегли. Има множество красноречиви примери от този род. Бидейки признато за важна политически сила, общественото мнение е предмет на натиск и опити за преиначаване. Евангелските "Осанна!" и "Разпни го!" бележат размерите на тази опасност. Те обаче същевременно сочат, че за да има опити за злоупотреба с общественото мнение, то все пак трябва да съществува. Хитлер смята, че политическата действителност от вида "Една държава, един народ, един водач!" не подлежи на влияние отстрани и отдолу, а само откъм върха. Според убеждението на

диктатора народната воля не е сума от волите на гражданите, а произведение от волята на водача по броя на населението и тук е *силата*. Затова и всяко потисническо управление взима мерки да направи общественото мнение глухо, сляпо и нямо. Тази задача никак не е лека, но за съжаление е осъществима и световната история изобилства с обществени мнения, излезли от употреба за най-различни срокове. Ако не се придържаме към всякакви образни сравнения, лесно ще съзрем, че потискането на общественото мнение е плод от поведението на хиляди и милиони *поотделно* уплашени хора, уплашени по различен начин, но *до еднаква степен*. За едни страхът идва от телесното посегателство, за други - уволнение или заплахата с уволнение, а за повечето е достатъчен примерът на първите две групи. В древноримските писания са отразени изнасилвания на малки деца пред очите на родителите им, за да бъде внушено на последните готовност да служат по общоизвестния начин на властта. В наше време за постигане на същата цел е достатъчно само да заплашат някого, че няма да приемат синчето му в езикова гимназия. *Tempora mutantur!* (Времената се менят)

От различните “подвидове на честността” нарочно внимание заслужава “неподкупната честност”. Това понятие е дълбоко като бездна, защото в него може да се побере не само цялата политика, но и цялата стопанска система. То загатва, че щом в хода на своето постоянно обръщение само част от честността успява да се сдобие със званието “неподкупна”, то би трябвало да съществува и подкупна такава, макар и никъде да не се употребява явно. И наистина е така. *Подкупът* е нещо като *борец за мир в областта на морала*, при него

няма изнасилване и изгонване от езиковите гимназии, той призовава не към война, а към разбирателство.

"Вместо да се биете, подкупвайте се!" - това е просто и ясно правило, което се прилага в много страни и допълва убеждението на Ал Капоне: "С пистолет и блага дума се постига много повече, отколкото само с блага дума..." Западна Европа доста често се раздира от подкупната честност в политиката. Отвреме-навреме това става или чрез действията на самолетостроителната фирма Локхид, или на някой богаташ, някой холандски принц или някой германски граф. Старомодният Хари Труман, собственик на супермаркети и някогашен президент на САЩ, примирително изповядва:

"Докато има хора, готови да дават подкупи, ще има и такива, които вземат."

Мъчителните гърчове на честността в политическия живот се предизвикват от нравствените трусове, които го разтърсват. Ако разгледаме периода 1789-1815г. във Франция, забелязваме следните главни исторически спирки: Абсолютна власт на Бурбоните, Революция, Учредително събрание, Конвент, Терор, Директория, Консулство, Империя, Реставрация на Бурбоните, Стоте дни на Наполеон, Повторно завръщане на Бурбоните. За четвърт век обикновената, редовата, човешка честност трябва да запази лицето си при толкова честа смяна на политическите ветрове, че у мнозина от преживелите ги тя заприличва на облак. Може би е прав оня, който казва, че за да си щастлив в подобни времена, трябва съвестта ти да е чиста или да я нямаш съвсем.

Погледната откъм основите на естественото развитие, честността е чисто отрицателен белег, т.е., подобно на

епидемиите, на междувидовата и на вътрешновидовата борби, *тя* способствува не за оцеляването, а за загиването на *представителите*, които се намира под нейното бреме. Така биват опровергани онези мислители, които твърдят, че всяко нещо, което съществува, непременно трябва да служи за нещо. Честността е безполезна за отделната личност, но в развитие тя би могла да улесни цяла редица от положителни обществени явления. Чрез нея се урежда например редица въпроси на търговията, в заемите и при селските имоти. Не обаче и в политиката. В политиката разузнаването и контраразузнаването са двойното счетоводство на успеха. Там твърде много се говори за целите и твърде малко за честността, освен ако тя е подкупна. Търсенето на подкупна честност понякога е тъй голямо, че се налага тя да бъде произвеждана по изкуствен път от заинтересованите ведомства. Възникват школи за изкуствено безчестие, които имат за задача да сломят, да купят, да премахнат честността на предполагаемия противник, като за това могат да се разработят нарочни подходи. Уж честността е сама по себе си безполезна, а в същото време тайните служби откриват, че безчестието съвсем не е безполезно, напротив, внедри ли се безчестието у една личност, личността самата може да бъде внедрена в каквато и да е мръсна работа. Личността рухва и става лесна плячка, щом ѝ се отнеме тази нейна наглед дребна съставка. Тя вече не е цялостна и може би точно затова в английски говорящите страни на честния човек казват още "man of integrity", т.е. *цялостен човек*. При умишленото и целенасочено попълзновение над човешката честност властите и техните оръдия изхождат от истината, че честността е нещо, което може само да се губи и никога да се печели, това улеснява работата им.

Чрез различни действия, наричани с общото название "обработка" (сред тях изнудването е най-невинното), те превръщат личността отново в глината, от която е произлязла, и влизайки в ролята на богове, започват да я мачкат "по свой образ и подобие". Политическото изнасилване на човешката личност е любопитно нравствено явление - виновен е обезчестеният, защото не е издържал на телесните и душевни мъчения, докато обезчестителят спокойно си се скрива под някоя от началническите стрехи на позорната си, но служибно узаконена длъжност. Тук е съдбовната разлика с "обикновеното" изнасилване, при което още от "Поругаването над Лукреция" виновен е насилникът, а не жертвата. Вербовчикът, сатаната на безчестието, си остават неоповестен, ненаказан и ненаказуем. Ако такива човечета понякога понасят едно или друго наказание, то това се дължи на политически сътресения от съвсем друг вид, а дреболиите по унищожаването на душата на ближния им се смята за естество на работата. Това е разбираемо, щом се вземе предвид, че независимо от превратностите, тях ги "обследват" винаги съмишленици. Под покрива на тайната, в цял свят този вид мерзости всячески се закрилят, стига да са одържавени. За целта могат да се извършват двойно и тройно осигурени убийства, както това е при случаите със Сергей Киров и Джон Кенеди. При сблъсъка, с който започва Втората световна война, преоблечени в полски униформи немски затворници атакуват радиостанцията в Данциг. За да не се разкрие предизвикателството, нещастниците биват избити веднага след случая. Това покушение е изпробвано чрез подпалването на Райхстага седем години преди това, когато вината се прехвърля върху полуумния Ван дер Любе и последният бива осъден на смърт.